

F 24
1888

თ ე ა ტ რ ი

საყოველ-კვირად სალიტერატუროდ და სამხატვრო გაზეთი
1888 წელსა № 23 მკათათვის 10.

გაზეთი ღირს: ერთის წლ. 5 მ.,
ნახევ. წლ. 3 მ., ცალკე № 15 კ.
ხელის მოწერა შიილექსა:
თბილისში, რედაქციის კანტორაში.
ყოთში ბესარიონ კალანდაქისთან.
ადრესი გარეშე მცხოვრებთათვის:
Тифлисъ, въ редакцію газеты
"ТЕАТРЪ". გაზეთი ისყიდე-
ბა: თბილისში, ჩარკვანის წიგ-
ნის მაღაზიაში; და ბ. ნ. ხიდდუკელ-
თან — გლოვინის პროსპექტზე.

საგაზეთოდ დანიშნული წერ-
ილები (კორექსიანდენცია) გარაკვე-
ვით უნდა იყოს დაწერილი. თუ სა-
ჭიროება მოითხოვს წერილებს რე-
დაქცია შესწორებს. რედაქცია არა
კისრულობს წერილების უკან გა-
ზაუნას და მათ შესახებ მიწერ-
აწერას.
ყოველ წერილში უნდა იყოს
მოსწენებელი: სახელი, გვარი და
საცხოვრებელი ადგილი დამწერისა

ვისაც კან. „თეატრი“ ნახევარ წლითა ჰქონდათ
გაწერილი, იმათ ვადა შეუსრულდათ და გაზეთის
გაგზავნა ოც-და-სუთი ნომრიდამ მოესწო-
ბათ.

სტამბის გამოცვლის გამო № 23 თავის დროზე
ვერ გამოვიდა.

თბილისი, 10 მკათათვე.

ხეა პროკონსიილამ.

თიბათვის 19-ს გორში გაიხსნა სამუდამო ქართული თეატ-
რი და ორ ღამეს ზედიზედ მიჰქვა ქართული წარმოდგენები.
ქალაქიდან და სოფლებიდან მოსულმა ქართველმა არტისტებმა
პატივი სცეს ამ მარად სახსოვარ დღესა და თაყვანთ მონაწი-
ლეობით დაამშვენეს ახლად დაარსებული სცენა. მართალია,
განცხადებაში მოხსენებულთ ზოგიერთ არტისტებმა ტყუილ-

უბრალოდ გველოდინეს და თავიანთის მობრძანებით არ გაუმართლეს გულწრფელი მოლოდინი მთელს საზოგადოებას, მაგრამ წარმოდგენებმა მაინც საუცხოვოდ ჩაიარეს. ბ.ბ. კოტე ყიფიანის და ვასო აბაშიძის სახელები ბრწყინვალე დროშებით აღემატნენ ჩვენს სცენას და თავიანთ ნიჭიერების მაღლით დაჟფარეს არა ერთი ნაკლულეფანება მოხსენებულ წარმოდგენებისა, რომლებშიაც მონაწილეობას იღებდნენ თითქმის მოუშაღებლად ჩარეულნი რაეღენიმე აქაური სცენის მოყვარენი. კვირა ხალამოს ითამაშეს „ბაიყუში“ და „ჯერ დაიხოცნენ, მერე დაქორწილდნენ“; მეორე დღეს—ბ. ცაგარელის ახალი კომედია „ციმბირელი“. რადგან პირველს ორს პიესებზედ არა ერთხელ ყოფილა ჩვენს გაზეთებში ლაპარაკი, ამიტომ ამ ქამად მათზედ ბასი მეტ საქმედ მიგვაჩნია. ჩვენა გესურს ეხლა რაეღენიმე სიტყვა ესთქვათ „ციმბირელზედ“ და ჩვენი აზრი მის შესახებ განუზიაროთ მკითხველს და პიესის ნიჭიერ ავტორს. შინაარსი პიესისა რთული არ არის. კეთილი, პატიოსანი მდიდარი ვაჭარი იგზავნება ციმბირში უსინიღისო, ბოროტი კაცის წყალობით. უკანასკნელი სხვა-და-სხვა ხრიკებით ისაკუთრებს თითქმის მთელს ქონებას პირველისას. ციმბირში გაგზავნილის საცოდავი სახლობა ვარდება გაჭირვებასა და სიღარიბეში, მაგრამ ამასაც არა ჰჯერდება მათი ბოროტი მტერი. მან მოახერხა და მოიპოვა ისეთი საშუალებანი, რომლებითაც უპირებს სრულს დაღუპვას ობლად დარჩენილს ოჯახსა. მაგრამ, ამ დროს, ციმბირიდან ბრუნდება უსამართლოდ დატანჯული ვაჭარი, მიდის ბოროტ მტერთან და ერთის თავისის გამოჩენით ამარცხებს, მტერად აქცევს მას. ამნაირად, დედა-აზრი პიესისა მეტად სასიამოვნო, მეტად სანუგეშო რამ არის. სიკეთე, პატიოსნება სძლეეს ბოროტებას, უსინიღისობას... და სძლეეს მამს, როდესაც ამ უკანასკნელს ფეხ-ქვეშ მტკიცე, კანონიერი ნიდაგი მოუპოვებია, როდესაც ბევრი თავისი საძაგლობანი განუხორციელებია და უკვე მოუშაღებია ყოველივე, რათა დაამთავროს თავისი უპატიოსნო, საზიზღარი მოქმედებანი საბრალო ოჯახის შესახებ. სძლეეს კაცი, რომელსაც ყოველი ე კანონიერი ძალა-უფლება დაკარგული აქვს და, მაშასადამე, ბოროტების წინააღმდეგ სრუ-

ლიად უიარაღოთ გამოდის ბრძოლის ველზედ. . დასცქერით ამ შინაარსს პიესისას და გაოცებული ეკითხებით თქვენს თავსა: რათ და რისთვის ამხინჯებს პიესის ავტორი აწინდელი ცხოვრების სინამდვილეს?! რათ უნდა, რომ ასეთის გულმოდგინებით აცისკროვნებს წყედლით მოცულს თანამედროვე ცხოვრების უმთავრეს მიმდინარეობას?! ავტორს ხელში ჩაუგდია მშვენიერი ფაქტი ესლანდელის უსამართლობისა და რატომ არ სარგებლობს მითი ისე, როგორც შვპშენის მის ნიქსა და ქვშმარიტების მოთხოვნილებას? ნაცვლად იმისა, რომ ავტორი ჩაჰყოლოდა ბოლომდის ამ მოვლენის საზიზღარ შედეგებს, იგი შუა გზაზედ ჩერდება; ძლევა მისილ ბაროტებას თავის უსამართლოებას ასწორებინებს, აკრძობინებს თვის საძაგლობას და საზოგადოების წინაშე ბოღიშს ახდევინებს... და ამნაირად, ასუსტებს, თითქმის სრულიად აქრავს იმ სამართლიან ზიზღსა და მძულვარებას, რომელნიც უნდა საზოგადოებაში აღიძვრას იმ ბაროტებისადმი!..

რაკი პიესის შინაარსს ამ გვარი მიმართულება მიეცა, ეს გარემოება, რაღა თქმა უნდა, სრულიად ფერს აცვლევინებდა თვით დედა-აზრსაცა... ავტორის შეხედულობით—ბაროტება აღრე თუ გვიან უსათუოდ ისჯება და სიკეთე ამ ქვეყნადვე ამარცხებს საძაგლობას... თქვენს პირს შექარი, ეს რომ ნამდვილად ასე იყვეს!! მაშინ ხ.ამ თვით სამოთხე დამკვიდრდებოდა ჩვენს ცოდვილს დედამიწაზედ!! მაგრამ საუბედუროდ, ეს მხოლოდ ოცნებაა და სხვა არაფერი! უმეტეს ნაწილად ცხოვრება აღამიანისა ისეთნაირად აწეწილ-დაწეწილა, ისე დამახინჯებულა, რომ უფრო ჯოჯოხეთურ უსამართლოებას, ტანჯვა-ვაებას და წვა-და-დაგვას გვაგონებს, ვიდრე სამოთხის ნეტარებას და განცხრომილებას!. ზოგიერთა ფილოსოფოსები გვარწმუნებენ, რომ ბუნებაში არის იმისთანა რამ ძალა, რომელსაც ვერაინი ხედავს, მაგრამ მის სამართლიან მსჯავრს კი ვერც ერთი დამნაშავე ვერ გაექცევა: აღრე თუ გვიან ამავე ქვეყნად მის მოეწევა რისხვა ამ ძალისაო!. კითხულობ ამისთანა სიტყვებს და თითქო რაღაც ფრთები გესხმებათ, ძალა და ღონე გემატებათ და მნათა ხართ თამამად გაემკლავოთ ყოველს ბაროტებას და

უსამართლოებას იმ იმედით, რომ ის „უჩინარი ძალა“ შენი მომხრეა და დღეს თუ ხვალ თავის ძლიერ-მოხილის მახვილით ჩამოერევა უთანასწორო ბრძოლაში. მაგრამ გონება დიდხანს არა რჩება ამ გვარს აღტაცებულს მდგომარეობაში! მოუსვენრად იტკირება აქეთ-იქით და თვალში ათასობით ეჩხირებიან იმისთანა ფაქტები, რომელნიც პირ-და-პირ ეწინააღმდეგებიან მოხსენებულ ძალის არსებობას. აბა, დაკვირვებით მიაქციეთ, ჩემო ბატონო, თქვენი განათლებული ყურადღება მთელის კაცობრიობის და კერძოთ ჩვენის ხალხის წარსულს და აწმყო ცხოვრებას და მაშინ, დარწმუნებული ვარ, ცხადათ დაინახავთ არა ერთს იმისთანა ანგებს, რომელნიც ტყვიასავით მოხედებიან თქვენს პატიოსანს გულსა! ეინ მოსთელის რაედენ ბოროტ სულს დაუსჯელად გაუტარებია მთელი თავისი საძაგელი სიცოცხლე და, ათასის უსამართლოებით, ჯოჯოხეთურის მტარვალობით მოპოვებული მდგომარეობა, ქონება მშვიდათ გადაუცია თავისი ღირსეულ მემკვიდრეთათვის, რომელთაც აგრეთვე უნებელად უპარპაშნიათ მათ და მათის წინაპართა ცოდვებით დამძიმებულ დედამიწის ზურგზედ. რაედენი ეეშაპი აზის დღესაც კაცობრიობას კისერზედ და აღუწერელის უსამართლოებით სთელავს ყოველს მის ღირსებას, მის მოთხოვნილებათ, მის ბედნიერებას!.. მართალია, ბევრს ამგვარ ეეშაპს ცხვირიდამ ძმარი წასდენია და სხვისთვის დამზალებულ ორმაში თვით გრილით დაქანებულა თავდაყირა, მაგრამ იმისთანანიც ხომ ბევრნი არიან, რომელთაც მოსვენებით და განცხრომით უცხოვრნიათ, ღრმა მოხუცებულებაში გარდაცვლილან და დიდის ანბით და ყოფით დასაფლავებულან?!. ამასთანავე, ეინ არ იცის ათასობით და მილიონობით ისეთი ადამიანები, რომელთაც არაკითარი საკუთარი ცოდვა არ მიუძღვით არც საზოგადოების და არც ბუნების ცხად და საიდუმლო კანონების წინაშე, მაგრამ საშინელი, ფიცხელი სასჯელი განუწყვეტლად ჰკვემავს მრთელს მათს საბრალო, საცოდავ არსებობას! თუ კი არის სადმე, მაშ რაღას იცდის, სად არის ის დალოცვილი ძალა?! ნუთუ გმინვაკენესა საცოდავის ადამიანისა არ ესმის მას?. ნუთუ ვერ ამჩნევს იგი იმ უსამართლოებას, რომელიც უზარმაზარი ლოდივით თავს

დასწოლია დღევანდელს მუშაკს და თავისი განუზომელის სიმძიმით მიწაზედ სქექყავს განადგურებულს ადამიანობას! საუბედუროთ, დღეს იგი არსად, არსად არა სჩანს, თუქცა კი მისი ბრწყინვალე მომავალი სულით და გულითა მწამს! მწამს, რომ იგი ახალ მესსიანთ გამოუჩნდება ოდესმე კაცობრიობას და ძირიან-ფერსეიანათ ამოფხვრის მასში ყოველს ბოროტებას, უსწორ-მოსწორობას, უსამართლოებას და მათ ნაცვლად მტკიცედ დაამყარებს „ქვეყანასა ზედა მშვიდობას და კაცთა შორის სათანოებას“... მანამდისინ კი ქადაგება იმ გეარის აზრებისა, რომელიც გამოხატულია „ციმბირელში“ იქნება მხოლოდ კვება ცარიელის სიტყვებითა, ბოროტებაზედ ეარდის წაფარება და თვალების აბმა საზოგადოებისა.

პროვინციელი მთავალიერებელი.

ახალი ამბები

წარსულს კვირას აქსთაფასთან გაქურდეს ფოსტა და, როგორც ამბობენ, ექვსას თუმნამდინ წაუღიათ. ფოსტა მიჰქონებიათ ბარკის ეავონით, რომელსაც ძაღლების წასაყვანი ადგილი ჰქონია. ქურდებს ამ ადგილიდამ თხელი ფიცრები გამოუშტკრევიათ, შესულან ეავონში, დაუჭრიათ ტყავის ხურჯინები და ამოუღიათ ფული. ქურდები ჯერაც ვერ დაუჭერიათ.

— წარსულს სამშაბათს ორი ქალი მიდიოდა ბოტანიკურ ბაღში გასასეირნებლად. სამი კინტო წამოეწია დ ძალ-დატანება უნდოდათ მოეხმარათ. ქალებმა ყვირილი მოართეს. ერთ კინტოს რაღაც ძველი რევოლვერის ლულა სდებოდა ჯიბეში, ამოიღო და დაუმიზნა ერთ ქალს: ან დაგენებდით, ან ეხლავ ორივეს დაგზოლავთო. ამ დროს წამოესწრო ვიღაც ყმაწვილი კაცი—ტოპოგრაფი და დაიხსნა ქალები შეურაცხყოფისაგან.

ბოტანიკური ბაღი თავისი ძველი გალანებით და ნანგრევებით ბუდნა ქურდებისა და რაღაც საეჭვო პირებისა. კარგი იქნებოდა, თუ ზამთარში არა, ზაფხულობით მიანიც დაეყენებინათ

რამდენიმე პოლიციელი და ამით საშუალება მიეცათ ხალხისათვის თავისუფალი სვირნობისა.

— რამწამ შებინდდება, გოლოგინის პროსპექტზე, ვილაც თაე-გასული „ვაჟები“ ვარჯიშობენ თოფ-იარაღის ხმარებაში. ორშაბათ საღამოს რამდენჯერმე გამოისროლეს „მონტე-კრისტო“ და მალაზიების შუშები დაამტვრიეს. ერთი მოარტყეს მებულკის მალაზიის „საქსონია“-ს შუშას, შუშა გატყდა და ნამტვრევები პატრონს მოხვდა პირისახეში; მეორე მოარტყეს საკანცელიარო ნიეთეულობის მალაზიის შუშას და ისიც გატყნეს. პოლიციელნი შეიკრიბნენ, მიიხედ-მოიხედეს და იმით გაათავეს საქმე, რომ . . . ისევე თაე-თაეის ალაგას წაეიდნენ. კარგი იქნებოდა ეს ამბავი უყურადღებოდ არ დასტოვონ, თორემ შეიძლება ამ თაე-გასულ ვაჟებმა უფრო მეტი რამ გაბედონ.

— აეჰალის ქუჩის მცხოვრებლებმა რამდენჯერმე გამოუცხადეს პოლიციას (ოკოლოდკის ზედამხედველს ახუნდოვს), რომ დუქანებში: აეჰალის ქუჩაზე, ნალიტას სახლებში (№ 1) და იმის პირდაპირ ნიკოლოოზის ქუჩაზე, ციციანოვის სახლებში № 44, საეჰეო ყოფა-ქცევის ხალხი თაეს იყრის და მოსვენება აღარ არის იმათგან. პოლიციამ ყურადღება არ მიაქცია ამ თხოვნას და ერთი პოლიციელიც არ დააყენა, რომ იქნებ მოსაპობილიყო ამ გვარი უწყსოებანი. ოთხს ამ თეეს, გათენებისას ჰაინეილამ (ბალკონი) შეეიდნენ ქურდები იმ სახლში (№ 44), რომლის ქვეშაც არყის დუქანია და მდგმურები გაქურდეს; წაიღეს ოქროს საათი და ფული. ამას წინად კიდევ ვილაც რუსის ქალი მოდიოდა ქუჩაზე, შეითრიეს ამ დუქანში და ძალა მოიხმარეს. ამავე დუქანში კიდევ სხვა ბევრი უწყეოება ხდება, რის გამოთქმა არ შეიძლება. ყველა ეს ამბები, არ ვიციოთ, რა მიზნეების გამო იფარცხება და ყურს არ უგდებენ ისინი, ვინც მოვალენი არიან. აგრეთვე მეტი არ იქნება ყურადღება მიაქციონ ხსენებული № 44 (ნიკოლოოზის ქუჩაზე) სახლის ეზოს, სადაც საეჰეო ბიკბუქები იფარავენ თაეს.

გ გ წ ე ა ნ :

— ქ. ფოთილამ. 1883 წელს აქაურმა ვაჰრებმა სთხოვეს უმაღლეს მთაერობას, რომ უქმე დღეებში ყველა დუქნები და-

კეტილი ჰქონდათ დიდის 9 საათიდან საღამოს 5 საათამდე, რათა ნოქარები კვირაში ერთხელ მაინც განთავისუფლებულიყვნენ და წირვა-ლოცვა მოესმინათ. ეს თხოვნა ბ-მა გუბერნიის უფროსმა მიიღო და ჯეროვანი განკარგულებაც მოახდინა ამ თხოვნის ასასრულებლად: წინა პირველად საღამოს 5 საათამდე იკეტებოდა ღუქნები. ესლა კი მარტო პირველ საათამდე ჰკეტავენ და ამოტელა წერილ ფეხობა მოკლებულია წირვის ბოლომდე მოსმენას... ესლა აქა ბძანდება ეპ სკოპოსი, წირვა-ლოცვა ხშირად არის, მაგრამ ღუქნები პირველ საათზე იდება და ნოქარები იძულებულნი არიან შუა წირვიდამ გაეშურნენ თავიანთ ღუქნებისაკენ. კარგი იცნებოდა, რომ პოლიციის უფროსმა ყურადღება მიაქციოს ამ ამბავს და დაკარგულაოთნი საათი ისევ დაუბრუნოს საცოდავ ნოქარებს.

— ქ. გორი დამ. იმ ორი წარმოდგენილამ, რომელიც ახალი თეატრის გახსნის გამო გაართვა ქ. გორში, შეჰოჯიდა ოცდაოთხი თუმანი, საიღამაც ნაღდ ფულად დაჩხა თორმეტი თუმანი, რომელიც—ეჭვი არ არის—ხრულადად ახლად გახსნილ თეატრს მიხმარდება, რადგანაც მას ჯერ კიდევ ბევრი რამ აკლია. უფრჩევ თეატრის მოთავეთ, რომ ჯერ-ჯერობით თეატრის მოწყობასა და გელაზათიანებას მიაპქრან მთელი თავიანთ მეცადინეობა და ყურადღება. რაც შეეხება იმ ჩინოვნიკ-ლაქაპროტაკოლოვებს, რომელთაც ზურგი შექციეს ამ წმიდა საქმეს, ეგონებთ, რომ იგინი არ არიან დიდის ყურადღების ღირსნი! მათი შორს გადგომა იქნება სასარგებლოც იყვეს საზოგადო საქმისათვის!.. რასაკვირველია, მათგან რაიმე ენების მოლოდინიც უსაფუძვლოდ უნდა ჩაითვალოს: რა ენებას შეიძლება იგინი, რომელნიც სულიათ და გონებით იმდენათ დაბლა სდგანან, რომ წერიმალი, პირადი ანგარიშები—საქეყნო, საზოგადო საქმისაგან ვერ გაუჩხევიანთ!..

გულითაღის პატივისცემის ღარსნი არიან ყველა ის პირნი, რომელთაც მოხსენებულს ორს წარმოდგენაში მიიღეს მონაწილეობა. მომეტებულად კი—ვას. აბაშიძე, კოტე ყიფიანი, ბ. კორინთელი, ს. ციციშვილისა, ლ. ჩუკუჭიშვილისა, ვე. შ. ბერაშვილისა და სხვანი.

ბ. კვიციანიძის „სწორ-მეტყველება“

I.

თავის წიგნის შესავალში ბ. კვიციანიძე იძლევა სხვა-და-სხვა ლოგიკურს და ლანგვისტურს ცნობებს, რომლებზედაც ჩვენ არ გაეჩერდებით, თუმცა ბევრი რამ შეგვეძლო გეთქვა. ჩვენი ვალაა მივაქციოთ ყურადღება იმას, რაც კერძოდ ქართულს გრამატიკას შეეხება.

ჩვენი გრამატიკოსი სამართლიანად ამბობს, რომ „ქართულს ენას აქვს 33 ბგერა,“ რომლებიც შემდეგის ასოებით იხატება: ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ, თ, ი, კ, ლ, მ, ნ, ო, პ, ქ, რ, ს, ტ, უ, ფ, ქ, ლ, ყ, შ, ჩ, ც, ძ, წ, ჳ, ხ, ჯ, ჰ. ასოებს: ც, ძ, ჳ, ქ, ჳ და ჳ მეტს ასოებად თელის და უარს ჰყოფს მათ ხმარებას. თავის ანგარიშში ბ. კვიციანიძეს დავიწყებია ერთი ძველს მწერლობაში ძალიან ხმარებული ასო (ჟ) და რატომღაც ბგერათა და ასოთა სიაში არ მოუქცევია. სამართლით ეს ასო მეტის ასოებისთვის უნდა მიეთვალა.

ძალიან საინტერესოა „მეტის ასოების“ ისტორია, მაგრამ საუბედუროდ სწორ-მეტყველება მაზედ ნამდვილს არას გვეუბნევა ამის მეტს: „ეს მეტი ასოები თავდაპირველად არ ყოფილან ქართულს ანბანში და თანისთან შემოუღლიათ იმ მიზეზით, რას გამოც წარსულ საუკუნეში შემოიღეს ასო ჳ, ყოველ საქიროებას გარეშე .. უცხო სიტყვების გამოსათქმელად (?) თანისთან შემოუღლიათ ქართველებს ეს მეტი ასოები, სხვა-და-სხვა ერთაგან, თუ ფინიკიელთა, თუ სხვათაგან“ (გვ. 30).

ჩვენა გვეგონია, რომ ის აზრი, ეთომ ყველა „მეტი ასოები“ შემოიღოთ უცხო სიტყვების საწერად (და არა გამოსათქმელად!), შემცდარია და არაფერზეა დამყარებული. ც იხმარება მართო ქართულს სიტყვებში, მაგ.: ჩტან, თქტან, ქტსკანა და სხვ. ა-ც მართო ქართულს დაბოლოებაში იხმარება, მაგ.: დედაა, მამაა, დაა და სხ. ვ, მართალია, უცხო სიტყვებშიაც იწერება, მაგ.: კვრა, სვნიდისი, სვანქსარი და სხ., მაგრამ ქართულში უფრო ხშირად, მაგ.: ნესკ, სიტყვერი, გვან და სხვ.

კ აგრეთვე ქართულს სიტყვებში იწერება, მაგ.: კელი, კარი, კმალი და სხ. ზ ინმარება ერთად ერთს შემთხვევაში, შორის დებულის ჰოის გამოსახატად: ზ!

ჩვენის აზრით ს, ჯ და ჯ ბერძნულის მიბაძვით არიან შე-
 მოღებულნი და უდრიან ასოებს: ბ (ეტა), ყ (იფსილონ) და ბ (ომე-
 გა). ამას ამტკიცებს თვით მათი ერთნაირი მდებარეობა ორისავე
 ენის ანბანში. ს ზის ზენსა და თ-ანს შორის. ბ ზის ჯ (ზეტა)
 და th (თეტა) შორის. ჯ ზის ტ-არსა და ფ არს შორის. აგრეთვე
 ყ ზის t (ტაუ) და ph (ფი) შორის. ზ ანბანის ბოლოს ზის,
 როგორც ბერძნულში ბ.

ვერაფერი გადაწყვეტილი შეგვიძლიან რა ეთქვათ ა-სა და
 კ-არზე. აი რას მოგვითხრობს ბ. კვიციანიძე ამ უკანასკნელს
 ასოზე: „ალბათ ოდესმე პირველყოფილს ქართულ ენაში იყო
 ისეთი რამ ბგერა, რომელსაც ვერც თუ ხ გამოსთქმინდა და ვერც
 თუ ჰ... შემდეგში როცა ქართული ენა ასე გამომუშაებულა
 და დასუფთაებულა, ეს ყანყრატოს გადაღმიელი ბგერა ზევით
 ამოსულა და ჰ-ით და ხ-ათ ქცეულა. მაგრამ ვინმე ძველთა მქე-
 ქავს ქართველს დანანებია მთლათ არ აქარდესო ეს ასო და
 ისევ ჩაუბრუნებია ყანყრატოში, ე. ი. ანბანშივე“ (გვ. 32). ეს
 მოთხრობა ღიმილსა ჰგერის მკითხველს იმის მაგიერ, რომ
 ნდობა გამოიწვიოს მისგან.

გრამატიკოსი მეტს ასოებად თელის მარტო ს, ა, კ, კ,
 ზ და ზ, თუმცა როგორც მის წიგნითგან ჩანს, ჰ-საც მათზე
 მეტად არა სწყალობს. მთელს წიგნში ეს ასო სულ ორჯერ
 თუ სამჯერ არის ხმარებული და, მგონია, ისიც კორექტორის
 თანეობით. აეტორი, ეტყობა, უარსა ჰყოფს ამ ასოს, რაკი
 სწერს: ქონია, ყაეს, კარგაეს, ქვიან და სხ. იმის მაგიერ რომ
 დაწეროს: ჰქონია, ჰყაეს, ჰკარგაეს, ჰქვიან და სხ. რად? ამ ს
 საბუთს არ იძლევა.

ქართულის ენის ოც-და-ცამეტის ბგერისგან ბ. კვიციანიძეს
 ამოუთვალწუნებია ორი: ე და ყ. „ასო ეინი, ამბობს გრამა-
 ტიკოსი, როგორც ძნელგამოსათქმელი და პირის საზიდთა დამ-
 წუნებელი ერთობ ძულის აზანს ქართულს ენას და იმიტომ მე-
 ტად ხშირათ ცვლის მას სხვა ბგერებზე“ (გვ. 37). რად ჰგონია

ავტორს ეს ასო ძნელად გამოსათქმელი და „საზიდთა“ დამწუხებელი და ან საითგანა ჩანს, რომ ქართულს „აზანს“ ენას სძულს ისა?

„ასო ყ ქართულში იხმარების უფრო იმ სიტყვებში, რომლებიც სხვა აზიურის ენებითგან (უადგილოთ) შემოსულან, მაგ. ყარაული, ყალბი, ყაირათი, ყისმათი, ყულფა, ყალანი და სხ.“ (გვ. 28). ჩვენ ნება გვაქვს არ დავიჯეროთ ესა, ვიდრე ავტორი არ დათვლის ყველა სიტყვებს, რომლებშიაც ყ ისმის და არ დაგვანახებებს, რომ ყ უფრო აზიურს სიტყვებში (ისიც უადგილოდ შემოდებულებში) იხმარება. სიტყვები: ყბა, სიყვარული, ტყვე, ყველი, ყუი, ყველა, ყრუ და სხ. ნუთუ უცნო აზიური და თან უადგილოდ შემოდებული სიტყვებია? ამნაირად ხომ ყველა ასოზე შეკვედილო გვეთქვა, რომ „იხმარებიან უფრო იმ სიტყვებში, რომელნიც სხვა აზიურის ენებითგან (უადგილოთ) შემოსულან“.

ბ. კვიციანიძე ანბობს «ქართული ანბანი სამგვარია» იმის მაგიერ, რომ ეთქვა: ქართული ბგერები სამგვარები არიან. 1, ხმოვანები: ა, ე, ი, ო, უ; 2, სახეინჩნი: ჰ, ც, ძ, ჯ; 3, თანხმოვანები ყველა დანარჩენები. ჯერ ერთი, სიტყვა სასხეინჩი სულ ახალია, მეორეც არ გვესმის რა ერთობაა ჰ-სა და ც-ს ან ძ-ს ან ჯ-ს და ან გ-ს შორის, რომ მათ ერთგვარს ბგერებად თვლის. ც, ძ და გ ხმოვანები არიან, ძს შეიძლება ნახევარხმოვანი დაერქვას, ხოლო ჰ, რა თქმა უნდა, რომ თანხმოვანია.

„სწორმეტყველებაში“ საკმაოდ კარგად არიან განაწილებულები თანხმოვანი ბგერები: 1, ბაგისმიერები: ბ, მ, პ, ფ, ვ; 2, ხორხისმიერები: გ, კ, ქ, ხ, ყ, კ, ჰ (დ კი დავიწყებია!); 3, ენისმიერები: ლ, ნ, რ; 4, კბილისმიერები: დ, ზ, თ, ს, ტ, ც, ძ, წ; 5, სასისმიერები: ქ, შ, ჩ, ჯ.

ბგერათა გადაცვლის გამოკვლევაშიაც ბ. კვიციანიძე იჩენს ჩვეულებრივს დაუფიქრებლობას. ჯერ ერთი—მაგალითებად ხშირად უცნო სიტყვები მოჰყავს, რომლებსაც კაცი ძნელად უნდა ენდოს. მეორეც—ყურს არ უგდებს თავის მაგალითებს და განძრავს გამოჰყავს ერთი დასკვნა, როდესაც სწორედ რომ მეორის, მის წინამდგის, გამოყენა შეიძლება. მაგ. იმას უნდა დამტკიც-

ცოს, რომ ბგერა ე, როგორც არა „სააზნო“, სხვა ბგერად იცვლება და მოჰყავს ამნაირი მაგალითები: ვასილ, ბასილ, ლევან, ლეონ, დიაკანი, დიაკონ, ყვარმალი, ყურმალი. კვიცარიძე რომ დაფიქრებულიყო, ამ მაგალითებითგან უნდა დაესკვნა, რომ ე კი არ გადაცვალა სხვა ბგერებად, არამედ სხვა ბგერები გადაცვლალან ე-ინად. უწინ ამბობდნენ ბასილ, ახლა კი ვასილ (ეს, ვთქვათ, რუსულის გავლენით), ბერძნულად ითქმის ლეონ, დიაკონ, ქართველი ხალხი კი ამბობს ლევან, დიაკვანი. წინად იყო ყურმალა (ქართლში მინც ევრე ამბობენ), შემდეგ გამოუთქვამთ (იმერეთში) ყვირმალა.

საზოგადოდ ფონეტიკაზე ლაპარაკის დროს ჩვენი გრამატიკოსი ბეერს ნამდვილს შენიშვნასთან ურევს მოუფიქრებელს და უსაფუძვლო დასკვნას. შესანიშნავია ერთი მისგან ნაპოვნი ფილოლოგიური მარგალიტი. სიტყვა დმერთი წამოჰყავს სამის სიტყვითგან: ერთი, დერთ მეტი. რა საფუძვლით? არ გვეუბნება. მეორე მარგალიტიც არა ნაკლებ ძვირფასია. სიტყვაში თვრამეტი კვიცარიძეს ჰკონია ასო თ ფონეტიკურად არის ჩართული კეთილშეიარებლისთვის, როდესაც რომ აქ სწორედ ის წინამდევნი პრაქტისა მომხდარი, რომელსაც ბ. გრამატიკოსი ფონეტიკურს სობხს ეძახის. წინად იყო ათრვამეტი, ბგერა ა მოისპო და დარჩა თრვამეტი ანუ თვრამეტი, როგორც ათრთმეტი, თრთმეტი, ათარმეტი, თარმეტი, ათსამეტი, თსამეტი ანუ ცამეტი.

ბ. კვიცარიძეს საკმაოდ კარგად აქვს გარჩეული სიტყვის აკებულება. ფესვი, თავსართი და ჩასართი, აი სიტყვის სამი შემადგენელი ნაწილი. მისთვის, რასაც გრამატიკოსი საკვეცს ეძახის, უკეთესი იქნებოდა დაერქვა „სიტყვის ნიშნეულობა“, როგორც უწოდებს ზმნის მაჩვენებლებს: ე, გე, ს, თ, ე და სხ. ბრუნვისა და რიცხვის მაჩვენებლები: ა, ე, ი, ის, ს, მან, ით, დ, ებ, თა იმევე ხასიათისანი არიან, როგორც ზმნისანი. ბ. კვიცარიძის ერთი შეცდომა ის არის, რომ წა, და, შე და სხვა თავსართები „სიტყვის ნიშნეულობანი“ ჰკონია.

დ. დევანოზიძე.

საყოველთაოდ

გარდსა ყვაუი თავსა კვლის,
 უგალობებს ტუბილსა სმებსა,
 და ყორანი ასლას მკლარი
 აქლრიალებს ზედ სიმებსა.

გორუსი ჭაურში დაჭურინავს,
 ძერა უკლის წიწილებსა;
 მიძები დაუთსოვნათ
 დედანი ზრდიან შვილებსა.

გენახში გასების ნაცვლად
 მოუყვანათ ლერწამი,
 სიცსე-შანანაქებსში
 მოჭტეგურვია ზედ ცის ნამი,

შანსნანი და სურთუგა,
 მოსდგომია ბიჭს გკერდზედა:
 თითონ ჭბარავს და იმასაც
 ახარვინებს ზედი-ზედა.

მე კი მუშა, მონა თქვენი,
 გარდაქცეულვარ ჰოეტად
 და მალლა თავ აღბუღლი
 ლეჩსებს კვლახნი მეტის-მეტად.

პირუთენელი ნიკო.

გ ა მ რ ც დ ა

დრამატული ეტიუდი ბენედიქსესი.

(დასასრული *)

მ ა შ ო . მაგრამ კაცმა იტეს გული არ უნდა მიანდოს და არ
 გადაყოლოს, თორემ საშინელი გატაცება იცის და ყველაზედ საში-

*) იხ. „თეატრი“ № 22.

ნული გრძნობა სიყვარულში იჭვიანობას. შენი მეგობარი და მიჯნური გაუგებრის (ცხარედ და სიყვარულისაგან გატაცებული სმით ამბობს): მე თვითონ ჩემის თვალთ კნასე, თუ როგორ ხარბად გადავინებ თვალ-ყურსა და შენც როგორ დაეძებ ყველგან. რათ წამოწითლდი, როცა მე მოვიასლოდით? სინიღისმა შეგაწუსა განა! გამოტყედი და აღიარე ის, რაც მე დიდი ხანია ვიცი, გამოტყედი, რომ...

ს ო ნ ა. (ზიზღით) შენ ის გიყვარს.

მ ა შ ო. ხოლო შენ შენს თავს დამნაშავედ არა სცნობ და უხასუსებს (დინჯის სმითა და ყვედრებით): მე შენ მიყვარდი და ჩემს გულის ზასუსს შენ გაცანდობდი ხოლმე. შენ არ ერწმუნები ჩემს სიტყვებს, ჩემს სიყვარულს, ყველგან უგან დამდეგ, ყოველს ჩემს ნაბიჯს თვალს ადევნებ და ბრმა იჭვიით გატაცებული, ღმერთმა იცის, რა არა გგონია და რა არ წარმოგადგენია... ნუ თუ ამის შემდეგ კიდევ გაზბუდავ და იტყვი, რომ...

ს ო ნ ა. (იმავე კილოთი, ხოლო ცოტა დაცინვით) მიყვარხარო!..

მ ა შ ო. მაგრამ აგრე ადვილი არა ყოფილას იმის დამშვიდება. რაკი ჭხედავს, თუ რა მშვიდადა და წუნარად ელახარაკები, იმას ასე ჭგონია, რომ მტყუნანა და გელარა მოუსერსებია-რა, რომ თავი გაიმართლას, და ამბობს (მკაცრად): ყველა ქალები თავ-მოყვარენი ხართ! ათასჯერ და ათი ათასჯერ გითქვამს ჩემთვის, რომ მარტო შენ მიყვარხარ, მაგრამ მანც კიდევ იმას სცდილობ, რომ სხვასაც მოაწონოს თავი: გესამოყნება, რომ შენ შემოგტყროდნენ, რომ შენის მშენიერების ცქერით შტერდებოდნენ. შენ არაფრად აცდებ ჩემს ტანჯვასა და მწუხარებას, შენთვის ერთად ერთი კვლურობა გაუჩენია ღმერთსა, სხვა არაფერი ბერჯულ მე თვითონა ვიცხავ ჩემს თავს, უსამართლოდ ცილსა ეწამებ-მეთქი, მაგრამ არა, ტყუილი ნუგეშია: დღითი-დღე უფრო და უფრო ვრწმუნდები, რომ...

ს ო ნ ა. (ყვედრებით) მე შენ აღარ გიყვარვარ.

მ ა შ ო. მაგრამ მეტი მოუვიდა შენს მეგობარს, იმისთანა სიტყვები გითხრა, რომელიც შენთვის არ უნდა კვადრებინა. შენ ღირსეულს ზასუსს აძლევ (კეთილშობილურადა და წყენით): იქ, სადაც ორი ადამიანი ერთი-მეორეს არ ენდობა, სიყვარული არ შეიძლება.

თუ რომ შენ მე არ მენდობი, მე, რომელსაც შენს სიცოცხლეს და ბედნიერებას შეძინდი, შენი ბრალა და არა ჩემი. არა, არა, შენ ჭეშმარიტი სიკეთეა არ შეგიძლიან! შენ მხოლოდ ..

ს ო ნ ა. (იმევე კილოთი.) შენი თავი გაიყვარს.

მ ა შ ო. ძალიან კარგად სთქვი, მხოლოდ შენ კილოს ცოტა მეტი სიმკაცრე ეტეობოდა იმხვედ, რამდენიც საჭირო იყო. წარმოადგინე, რომ უკვე ზეტარძალი ხარ. შენი სიყვარული და სისურველი საქმეო სამსახურის გამო სხვაგან წავიდა. შენ მართლ დარბი, მაგრამ შენი ფეიქი და გონება იმასთან მიჭჭრის. ყუელაფერი, რასაც კი გარშემო ჭნდება; იმას გაცნებს: სვირთთა სმაურობაც, ყუვილთა სურნელთაგანაც. შენი ოცნება იმისაკენ ჭფრინავს და შენ თავადვე ამბობ...

ს ო ნ ა. (მოდუშულად) მე იმას ვუყვარვარ!

მ ა შ ო. არა, არა, კერე არა! ყალბის კილოთი წარმოხსთქვი შენ კვ სიტყვები. აბა კიდევ ვცადოთ. წარმოადგინე, რომ შენთან გამოთხოვების დროს შენმა საქმეო კრთი ვარსკვლავი დაცანასვა და გითხრა (ნახად ამბობს): როდესაც მე აქ არ ვაქმნები და სილამსილამობით შესედავ სოლმე იმ ვარსკვლავს, დარწმუნებული იყვი, რომ იმავე დროს მეც იმ ვარსკვლავს ვუყურებო. წავიდა. შენ ამ ვარსკვლავს უყურებ, განსოვდება იმის სიტყვები, გული სეტარებით გეკვება და ამბობ...

ს ო ნ ა. (მწარედ და დაცინვის სმით) მე იმას ვუყვარვარ!

მ ა შ ო. არა, კერე არა! შენ ისეთის სმით ამბობ მავ სიტყვებს, რომ სულ წინააღმდეგი არი გემოდის. წერილებს რომ სმირად არ გწოდეს და გულცივობა ეტეობოდეს, მაშინ შეიძლებოდა გეთქვა.

ს ო ნ ა. (გედარ იმაგრებს თავისს მწუნებებს და სსსო-წარკვეთილებით ამბობს) არა, მე იმას არ ვუყვარვარ!

მ ა შ ო. კვ რას ნიშნავს! არა, შენი სიტყვები განგებ ნათვამ სიტყვებს არა ჭვავს, უფრო ნამდვილს ემსგავსება გამაგებინე, რა ამბავია?

ს ო ნ ა. (მწუნებებით ეელზედ მოესკვას) მართალია, მართალი, მე იმას არ ვუყვარვარ! არ ვუყვარვარ და აი სწორედ ეს მიკლავს გულსა, ეს მიწამლავს სიცოცხლეს.

მ ა შ ო. საბრალე! მეც არა ვსთქვი, რა არის-მეთქი! მაგრამ დამშიდდი, დამშიდდი და მიაშე შენი გულის ზსახვი.

ს ო ნ ა. ღმერთო, ამას რასა ეხება?

მ ა შ ო. სადა?

ს ო ნ ა. სტოლზედ წერილი დეეს... იმისი ხელაა...

მ ა შ ო. რა სთქვი? ვისი ხელაა?

ს ო ნ ა. რად არის აქ იმის წერილი, გამაგებინე!

მ ა შ ო. (წერილს გარდასცემს) შენთან არის მოწერილი, კინალამ დამაიწყდა.

ს ო ნ ა. (აღელდება.) კვლავ ხელში მიჭირავს იმისი წერილი, ვის წერილსაც არა ერთხელ აუღელეებია ჩემი გული. ისე ავლელი, რომ წერილი ვერ გამისხნია, მაგრამ უნდა გავხსნა-გი, უუკვლად გავხსნა, რომ მართალი შეიბტეო, თორემ იტვი ყოველს ტანჯავსედ უფრო საშინელი ტანჯავა. როცა წერილების გზავნას დაუგვიანა და გულში იტვი დამებადა, მე ხელ-ახლად გადავიკითხე იმისი ძველი წერილები და ყოველს იმის ჩემთან მოწერილს სიტყვას სამყურთსჯერ კარგად დაკვირდი და აწონ-დაწონე, რომ გამეო დაუკვირებინარ, თუ კიდევ ვუყვარვარ-მეთქი, და დავწმუნდი, რომ აღარ ვუყვარდი და დავკვირებოდი. გცდილობდი მომეტყუებინა ჩემი გული, ხმა-მადლად ვიძახოდი: არა, ვუყვარვარ, ვუყვარვარ-მეთქი, მაგრამ იტვი გულში დანადგურა და აღარ მასვენებდა. (მწუხარედ) აი, ესაა იმასაც კი დარწმუნებული ვარ, რომ ამ წერილში ჩემს უბედურებას ამოვიკითხავ. (სასოწარკვეთილებით) არა, არა, არ ვუყვარვარ, დარწმუნებული ვარ, რომ არ ვუყვარვარ. (გახსნის წერილს და საჩქაროდ თვალს გადააგლებს; კითხვის დროს სახე უბრწყინდება, გახარებული გულზედ მოეხვევა მამოს და წამოიძახებს.) ვუყვარვარ, ვუყვარვარ!

მ ა შ ო. (მშვიდის ხმით) რაო? უყვარხარ?

ს ო ნ ა. ოჰ, რომ იცოდე, რა ამბავი უოფილა. მე ჩემს დღეში არ განატყებ ჩემს თავს, რომ ისე იტვი შვედი იმის სიყვარულის გამო. (გულ-წრთულად) ამ წერილის ყოველ სიტყვადგანს სხანს, რომ ვუყვარვარ. (ჩქარ-ჩქარა უამბობს წერილის შინაარსს) ის გამხვდა მჯდარა, გემი გასტყნათ და ზღვას სხვა ჭეკუნის ნათესადგურში შეუტანია. ამ ნათესადგურში დიდხანს დარჩენილან და იმის გამო ვერც თითონა მწერდა თურმე წერილებსა და ვერც ჩემი წერილები მისდიოდა... აი, ესაა მწერს... (აღტაცებით) ვუყვარვარ...

(წერილსა ჭეცინის) ოჲ, ჩემო მანუკეშებულა! აწი აშკარაა, რომ ვუყვარვარ! მადლობა ღმერთს, გადაიარა მწუხარებას, ეჭვი გამიჭარ-
 წულდა, და მხოლოდ ერთი სასიამოვნო სიტყვა და დარჩა...

მ ა შ ო. (აღტაცებით) ვუყვარვარ!

ს ო ნ ა. (სისარულით ტირილს დაიწყებს) ჭო, ჭო, ვუყვარვარ!

მ ა შ ო. ვარგად განსოვდეს ეგ სიტყვა: მაგშია მთელი შენი
 ბედნიერება! თავი დანებე აქტრისობის სურვილსა და ნამდვილი ბე-
 დნიერება აწივე მოიხვეწებულსა.

ა. ა.

ჩეღაძისიზაზანი.

თ. რაფ ერ — სავან შუკრებილი გამოცანება, ჩვენი გაზეთის
 21 №-ში დაბეჭდილება:

1) „ერთი სტუმარი მესტუმრა“... ნიშნავს „ბაღანას“ (ემაწვილს)

2) „გადმოვდგებოდი“... ნიშნავს — თოვლს.

გ ა მ ო ი ც ნ ე ს: ზირველი — მანწიულბელმა ნ. ბ — მა და მუარე
 კნიაჟნა ლ. დ — სამ, ქუთაისში.

ფ ო ს ტ ა.

ი. მ — ნს „მოჩივარნი“ გამოგზანეთ.

გ რ. გუ — ანს. „იგავარანი ზროზით“ გამოგზანეთ.

ი ე. ბად — მეს. შუგავტობინეთ როდის გაიწერეთ გაზეთი, ან
 ფული ვის მიეცით.

ა რ დაიბეჭდება: „სიმღერა ღარიბისა“, „ოდეს შენ სტი-
 რი“, „ბებიას სიზმარი“, მცირე შენიშვნა“ ჩ — ელისა, „გიოტეადამ“
 გ რ. გუ — ნისა, „ორი სიკვდილი“.

ვ ე რ დაიბეჭდება: „ბადი“ (მოხუცის ნამბობი).

რედაქტორი და გამომცემელი ალ. ნეზინიძე.